

**ОСЯЙНЕ 90-РІЧЧЯ
ПРОФЕСОРА ОРЕСТА ІЛЛЯРОВИЧА МАТКОВСЬКОГО**

17 листопада 2019 року відзначив свій ювілей – 90-річчя від уродин і 65-річчя наукової, педагогічної, організаторської та громадської діяльності – Орест Іллярович Матковський, гідний представник когорти викладачів кафедри мінералогії, покликаних професором Євгеном Лазаренком на початку 50-х років ХХ століття сіяти розумне й вічне на новоствореному з його ініціативи геологічному факультеті Львівського державного університету (ЛДУ) імені Івана Франка.

Життєва стежина професора Ореста Матковського в осяйне 90-річчя простягнулася зі славної Терпилівки Підволочиського району на Тернопільщині й назавжди пов'язала його зі Львовом. Тут він знайшов свою долю в особі Ганни Олексіївни Сивої (Матковської), тут народилися його сини Юрко та Андрій і донька Наталка, онуки Орест та Анастасія, тут він досягнув вершин життєвої і наукової мудрості в рідних для нього стінах Франкового університету, у якому виріс від студента й аспіранта до Заслуженого професора, завідувача кафедри мінералогії (1974–1999) і декана геологічного факультету (1980–1996), тут віддав багато років інтелектуальній праці на професорсько-викладацьких посадах.

Широке коло наукових зацікавлень сприяло реалізації творчих планів визначного вченого-мінералога і педагога: захисту кандидатської і докторської дисертацій, отриманню вчених звань доцента і професора. Лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, академік Академії наук Вищої школи України, заслужений професор Львівського національного університету (ЛНУ) імені Івана Франка, віце-президент

Українського мінералогічного товариства (УМТ) і керівник Львівського відділення УМТ, Дійсний член і голова геологічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка – таким його знає наукова спільнота в Україні та поза її межами, і це далеко не повний перелік його досягнень та звитяг. За тривалу й плідну наукову та науково-педагогічну працю професор Орест Матковський був удостоєний багатьох звань, премій, нагород, та найціннішим життєвим дороговказом він вважав – нести студентській молоді не лише фахові знання, але й високу національну свідомість.

А розпочинався його науковий і творчий шлях із навчання в аспірантурі (1953–1956 рр.) за керівництва ректора університету, тоді ще члена-кореспондента АН УРСР, професора Євгена Лазаренка та захисту кандидатської дисертації на тему «Мінералогія Осницького комплексу Вольни» (1957 р.), яку рекомендували для демонстрації на міжнародній виставці кращих наукових праць молодих вчених у Брюсселі. Докторську дисертацію на тему «Мінералогія и условия образования древних эндогенных комплексов Мармарошского массива (Восточные Карпаты)» захистив 1975 р. Учене звання доцента йому присвоїли 1962 р., професора – 1977 р.

Багатогранною науковою діяльністю професора Ореста Матковського охоплено, насамперед, широке коло питань генетичної, регіональної, пошукової і прикладної мінералогії, типоморфізму мінералів родовищ корисних копалин України, зокрема в Українському щиті (камерні пегматити Коростенського Плутону, конгломерати Білокоровицької структури) та Українських Карпатах (манганові, золото-поліметалеві родовища і рудопрояви). У його полі зору постійно перебували й важливі проблеми загальномінералогічного плану: основні поняття, стан та перспективи розвитку мінералогії, мінералогічна кристалографія і типоморфізм мінералів, класифікація та термінологія окремих груп мінералів, взаємозв'язок конституції та властивостей мінералів. Він запропонував визначення таких дискусійних понять мінералогії, як «акцесорний мінерал», «мінеральний вид», «різновид» тощо. Оригінальними стали підходи до кількісної оцінки термодинамічних параметрів окремих фазій метаморфізму поєднанням методів вивчення флюїдних включень у мінералах та за різними мінералогічними термометрами і барометрами, а також до відтворення генетичних особливостей процесів мінералогенезу методами комп'ютерного моделювання. Значну увагу було приділено творчості видатних учених сучасності: В. Вернадського, М. Белова, Є. Лазаренка, О. Поваренних, В. Соболева, Д. Григор'єва, І. Шафрановського, галицького природодослідника І. Верхратського, а також аналізу історії розвитку мінералогії і кристалографії в Україні, геологічних наук, та особливо мінералогії, зокрема у Львівському університеті.

Усе це відображено в понад 570 наукових працях ученого (16 монографій, 3 підручники, 2 навчальні посібники, 4 курси лекцій, 2 словники, 3 довідково-інформаційні та 2 літературно-публіцистичні видання, сотні статей з мінералогії і суміжних наук, багато з яких опубліковано за кордоном, низка рецензій, нарисів з історії науки) та в 16 наукових і науково-виробничих звітах. Серед найзначніших із них: «Акцесорные минералы гранитоидов осницкого комплекса Вольни» (1956; 1958 – переклад японською мовою); «Мінералогія вивержених комплексів Західної Волині» (співавтори – Є. К. Лазаренко, О. І. Матковський, О. М. Винар, В. П. Шашкіна, Г. М. Гнатів, 1960); «Мінералогія и петрография Чивчинских гор (Украинские Карпаты)» (1971); «Мінералогія и генезис камерных пегматитов Вольни» (Є. К. Лазаренко, В. И. Павлишин, В. Т. Латыш, Ю. Г. Сорокин, 1973; як співавтор розділу «Мінералогическая характеристика»), «Геология и полезные ископаемые Украинских Карпат» (М. П. Габинет, Я. О. Кульчицкий, О. И. Матковский, А. А. Ясинская) у двох частинах (Ч. 1 – 1976; Ч. 2 – 1977); «Типоморфизм минералов полиметаллических и ртутных месторождений Закарпатья» (Б. В. Зацеха, В. Н. Квасница, С. А. Галий, О. И. Матковский, 1984); «Геохимия элементов главных подгрупп периодической системы Д. И. Менделеева» (П. М. Билонижка, О. И. Матковский, 1984); «Околорудные

метасоматиты Закарпатья» (И. П. Щербань, Л. В. Копылова, Б. Г. Ремешило и др., 1989); «Природные кристаллы Украины» (В. Н. Квасница, В. И. Павлишин, О. И. Матковский, 1990); «Минералы Украины. Краткий справочник» (1990); п'ятитомне видання «Минералы Украинских Карпат» («Мінерали Українських Карпат») («Простые вещества, теллуриды и сульфиды» (1990); «Оксиды, гидроксиды, хлориды, йодиды, фториды» (1995); «Бораты, арсенаты, фосфаты, молибдаты, сульфаты, карбонаты, органічні мінерали і мінералоїди» (2003), «Силікати» (2011), «Процеси мінералоутворення» (2014)); «Прикладна мінералогія» (О. І. Матковский, Б. І. Пирогов, 2002); «Генезис мінералів» (В. Павлишин, О. Матковский, С. Довгий, 2003, 2007); «Словник-довідник ювелірного і колекційного каміння» (Р. Вовченко, О. Матковский, І. Бакуменко, Л. Бохорська, О. Полубічко, 2006); «Основи мінералогії України» (О. Матковский, В. Павлишин, С. Сливко, 2009); «Євген Лазаренко – видатна постать ХХ століття» (О. Матковский, П. Білоніжка, В. Павлишин, 2012); «Здобутки мінералогії в Україні. До 100-річчя Геологічної служби України та Національної академії наук України» (В. Павлишин, О. Матковский, С. Довгий, 2018). Учений є автором розділу «Mineralogical Regions of the Ukrainian Carpathians» у науково-довідковій книзі «Minerals of the Carpathians» (видавництво «GRANIT» у Чехії, 2002 р.).

Високо оцінено і наукові здобутки професора Ореста Матковського. Це виразилося в присудженні Державної премії УРСР в галузі науки і техніки, обранні академіком АН Вищої школи України, почесним членом Всесоюзного й Українського мінералогічних товариств, дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка, відзначенні державними і міжвідомчими нагородами, почесними грамотами, дипломами та подяками. За участі і безпосереднього керівництва професора Ореста Матковського проведено чимало наукових нарад різного рівня з питань геологічної науки і освіти та актуальних проблем мінералогії. Він разом з учнями і колегами гідно представляв українську мінералогічну науку на міжнародних, всесоюзних і загальнодержавних форумах. З його ініціативи започатковано 1997 р. періодичні наукові читання імені академіка Євгена Лазаренка. Матеріали майже всіх наукових форумів опубліковані за його редакцією, окремими виданнями або на сторінках «Мінералогічного збірника». Неоцінимий його внесок у розвиток Львівської мінералогічної школи академіка Лазаренка, визнаної як в Україні, так і у світі.

Як талановитий педагог, професор Орест Матковський зустрічає свій ювілей у колі численних учнів і послідовників, яким він передав свої знання і досвід, а навзаєм отримав любов і щирі пошани. Вдячні учні, а серед них – і автори та численні працівники Інституту геології і геохімії горючих копалин (ІГГК) НАН України, яких він повсякчас підтримував та дисертаційні праці яких опонував, досі черпають насагу із його змістовних лекцій і наукових творінь, коректного стилю та шляхетного спілкування викладача зі студентами і колегами.

Виокремлюється і значуща науково-організаційна діяльність ювіляра як завідувача кафедри мінералогії – у введенні нових курсів та спецкурсів, укладенні методичних рекомендацій, виданні циклів лекцій і навчальних посібників; декана геологічного факультету – у розвитку і зростанні авторитету факультету, збереженні і підборі висококваліфікованого професорсько-викладацького і наукового потенціалу, створенні та обладнанні науково-дослідних лабораторій, покращенні рівня викладання, зокрема відкритті філії від кафедр загальної геології і мінералогії в ІГГК НАН України, що ствердило важливість мінералогічних досліджень у науково-дослідних тематичних роботах Інституту, голови спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій, офіційного опонента дисертаційних праць, головного редактора і члена редколегій наукових журналів та збірників, віце-президента УМТ і керівника його Львівського відділення.

З Орестом Ілляровичом приємно працювати, спілкуватися і відпочивати, він вдало поєднує наукові напрацювання, як от численні монографічні зведення, до прикладу, згадувана п'ятитомна монографічна праця «Мінерали Українських Карпат»,

у якій вагомий внесок і працівників ІГГК НАН України, та систематичні видання «Мінералогічного збірника», із працею на городі і будівництвом дачних будинків, а зміна заняття для професора стає активним відпочинком.

Орест Матковський – ще й чудовий сім'янин. Разом із дружиною, Ганною Олексійовною, яка нещодавно відійшла у Засвіти, – теж педагогом і довголітнім працівником кафедри філософії ЛДУ ім. Івана Франка, вони прожили довге життя, у якому були і радість, і горе.

Своє осяйне Господом 90-річчя ювіляр зустрічає сповнений фізичних та духовних сил, творчих задумів. І донині він активно працює на науково-педагогічній та організаторській ниві, роблячи вагомий внесок у вирішення фундаментальних і прикладних проблем мінералогічної науки. Як знаний науковець, педагог і керівник, здібний організатор навчального процесу і наукової роботи, гідний продовжувач справи учителя – академіка Євгена Лазаренка, професор Орест Матковський своїми знаннями, винятковою працездатністю, педагогічним талантом заслужив авторитет і повагу серед геологів та наукової спільноти. В усіх куточках нашої держави і поза її межами в спогадах випускників геологічного факультету – учнів ученого і педагога, завжди простежується теплота, любов та вдячність за життєву науку і добрі справи.

Майже чверть віку професор Орест Іллярович Матковський на посадах декана геологічного факультету і завідувача кафедри мінералогії очолював підготовку спеціалістів для всіх галузей геологічної науки як у колишньому СРСР, так і в Україні. І хоча все життя ювіляр пропрацював у Львівському університеті, частинка його душі належить і колективі ІГГК НАН України, у якому більшість висококваліфікованих працівників – випускники геологічного факультету, насамперед, кафедри мінералогії.

На завершення наголосимо на вражаючій людяності і простоті Ореста Ілляровича, його доброзичливості, доступності, шляхетності та патріотизмові. А завдяки таким рисам, як мужність і сила волі, він вистояв і перед випробуваннями, які ставило перед ним життя. Незважаючи на поважний вік, ювіляр перебуває в постійному русі, а в час відпочинку тягнеться до землі – вона надає йому творчої наснаги й фізичних сил.

Таким молодим та завзятим зустрічає своє 90-річчя і вступає в наступні літа Орест Матковський. Його ім'я стало дороговказом для нас, його учнів і колег. Нехай же й надалі поруч з нами крокуватиме ця видатна особистість – Людина, Патріот, Громадянин, Учений, Педагог...

Віншуючи зі Світлим днем поважного ювілею Ореста Ілляровича Матковського – гідного представника Львівської мінералогічної школи академіка Євгена Лазаренка, разом з іншими його численними учнями і колегами в Україні та за її межами зичимо дорогому Вчителеві доброго здоров'я і довголіття в достатку й любові рідних та близьких, пошанівці друзів і колег, здійснення всіх задумів на ще довгій життєвій ниві в ім'я майбуття України!

З роси та води Вам, дорогий Оресте Ілляровичу! Многая і Благая Літа!

*Академік НАН України, професор Мирослав ПАВЛЮК,
доктор геологічних наук Ігор НАУМКО,
кандидат геолого-мінералогічних наук Андрій ПОБЕРЕЖСЬКИЙ*